

*Fjørtofts bok om
oppgjøret som
ikke tok slutt. HA
Litt om 14/8-
bakgrunnen 97*

Når man ser bort fra det store antall NS-barn som ble rammet, er den generasjon som stod midt oppe i begivenhetene på vei ut av tiden. Hvilken hensikt har Fjørtofts gjennomgåelse av urettferdigheter og overgrep som rammet tusener av nordmenn og deres familier, fratok dem midler og rettigheter?

Det viktigste ved historien er ikke å kunne navn og årstall, men å forstå hvorfor tingene hendte. Seiersmaktenes behandling av Tyskland etter den første verdenskrig et godt utgangspunkt for å forstå at det måtte komme en ny runde etterpå. Hitler snakket sterkt om Versaillesfredens skam. Den polske korridor, krigserstatninger uten grenser, Sudettyskerne i Tsjekkoslovakia, fransk besettelse av Ruhr o.s.v. Hitlers nasjonalsosialisme skyldtes bl.a. tysk engstelse for kommunismen. Med sovjetisk press var det grobunn for et kommunistisk Tyskland, som det senere Ulbrichts Øst-Tyskland et godt eksempel på. Hitlers ensrettede Tyskland overfalt Norge. Det er skolelærdommen. Men den historiske sannhet er at Tyskland vant et kappløp.

Etterat Polen var blitt delt mellom Sovjet og Tyskland, stod krigens på vestfronten stille. Under påskudd av støtte til Finland ønsket de allierte å landsette styrker i Norge, i Stavanger, Bergen, Trondheim og Narvik, små styrker til «garnisonstjeneste» (?) hvis tyskerne traff mottiltak mot den britiske mineleggingen i norske farvann. De første tyske angrepsstyrker gikk ut fra tysk havn natt til 3 april. Hva styrkene man ønsket plassert i Narvik som et ekspedisjonskorps til Finland angikk, uttalte senere general Roscher Nielsen at malmbanen hadde alt for liten kapasitet til å frakte dem videre. 10. juni 1940 underekv Norge på at samtlige stridskrefter la våpnene ned og ville ikke ta dem opp igjen før krigens var slutt. Norge hadde fra skrevet seg retten til å føre militær krig i Norge. Det som gjenstod var illegal virksomhet Den fører til motaksjoner og terror.

Den tyske besettelse skyldtes først og fremst marinens behov for baser i Norge, dessuten sikret den tilgangen på malm over Narvik.

Quislings forsøk på å lage et Norge som skulle være sterkt nok til å kunne slutte fred med Tyskland, førte til læreraksjonen, presstens motstand, befolkningen ble tvunget til å ta parti. Men næringslivet samarbeidet med Tyskland, på samme måte som tusener av nordmenn arbeidet på tyske anlegg, noe skulle man jo leve av. I deler av Nord-Norge var det flere tyskere enn nordmenn. Mange nordmenn så det som sin plikt å melde seg til innsats mot sovjetiske tropper. Under rettssakene fikk de seg fortalt at Norge var i krig og at Sovjet var våre allierte, det måtte de vite. Norge var aldri alliert med de allierte. De som i riksrådsforhandlingene i 1940 anmodet Kongen om tre tilbake kan ikke ha sett på Norge som fortsatt krigførende.

Krigen i 1940 var fra norsk side en improvisasjon, hjelpen utenfra

likeledes. General Ruge sa at vi reddet vår nasjonale ære. Regjeringen som handlet så klønete i april dagene, slapp å stå til rette. Oppgjøret hadde to sterke, uavhengige kritikere, overlege Johan Scharffenberg og Marta Steinsvik. Kjell Fjørtofts «Oppgjøret» - er nøktern og avslørende, noen vil sikkert kvie seg for å lese den. Den handler bl.a. om rettsløshet, brutalitet og stygge hendelser, oppgraving av råtne lik uten beskyttelse for klær og hender. Straffeeksersis etter beste Grinimønster.

Fangeleiren på Sydspissen ved Tromsø kom til å bli stående som et eksempel på brutalitet og psykisk terror. Dagbladet får tak i anmeldelser som en av fangene har sendt politiet. En geværtropps sjef fra Reservepolitibataljon V, en pliktoppfyllende og korrekt, men kanskje lite elastisk fenrik, blir beordret som leirsjef, noe han er uten erfaring i. Som nærmeste hjelpere har han RP-soldater som behandler fangene slik at fenriken sender en av dem tilbake til kompaniet, men får ham igjen. Han refser dem bl.a. for en fingert henrettelse. Hans svakhet synes å ha vært at han er absolutt lojal overfor sine underordnede selv om det skader ham selv. Det ender med en rettssak som nærmest løper ut i sanden, «silkefront» er et foraktelig begrep. Den noe uelastiske fenriken kommer i konflikt med domprostsen, som synes forholdene i leiren ikke er bra. Denne saken kunne vært studert bedre. Hadde fenriken selv noen personlig grunn til hat overfor fangene, eller ble han som så mange andre bare revet med av at «dette kunne de ha godt av, de som støttet Quisling eller tyskerne».

Det var jo en vanlig forklaring, ofte fra folk som hadde vært passive både i 1940 og senere. Og som i 1945 hadde anledning til vise sitt rette fedrelandssinn uten risiko.

Anton Olstad